

Proiectele culturale: oportunitate pentru implementarea politicilor de preservare

Veronica COSOVAN,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul este centrat pe activitățile desfășurate în cadrul Proiectului "Salvgardarea hrisoavelor basarabene prin perioada țaristă (1812-1917)", finanțat prin intermediul programului "Fondul Ambasadorilor pentru conservarea culturală". Autoarea pornește de la rolul prezervării colecțiilor de patrimoniu, care are efect nu doar asupra suportului fizic, dar și a celui informațional. Cum acțiunile de preservare necesită suport financiar, proiectele culturale sunt o soluție în implementarea politicilor de preservare. În final sunt evidențiate beneficiile obținute ca rezultat a implementării proiectului, durabilitatea rezultatelor în timp și produsele specifice obținute.*

Cuvinte-cheie: *patrimoniu documentar, prezervare, proiecte culturale, Fondul ambasadorilor, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, strategii de conservare, securitatea colecțiilor, tehnologii de conservare.*

Abstract: *The article centers on the activities carried out under the project "Safeguarding of the Bessarabian Charters of the Tsarist Period (1812-1917)", funded through the program "Ambassadors Fund for Cultural Preservation". The author suggests the importance of heritage collections preservation, which has effect not only on physical but also on informational component of the document. Preservation actions require financial support, this way cultural projects become a solution for implementation of preservation policies. Are summarized the benefits obtained because of the implementation of the project, durability of results in time and specific products acquired.*

Keywords: *documentary patrimony, preservation, cultural projects, Ambassadors' Fund, National Library of the Republic of Moldova, conservation strategies, collections security, conservation technologies.*

În mediul infodocumentar conceptele de "conservare" și "prezervare" sunt tratate atât prin sinonime, cât și distinse ca înțeles [1]. Un lucru este cert, odată cu apariția primelor biblioteci, s-a parcurs la fundamentarea științifică a practicilor de păstrare a documentelor și colecțiilor. Trep-tat termenul de "păstrare" a documentelor a fost înlocuit cu cel de "conservare" [5]. Ulterior apar programe speciale de prezer-vare cu influență directă și indirectă asupra

stării fizice și a conținutului informatic. În primul caz e vorba de programe de conser-vare materială, în al doilea caz e vorba de conservarea intelectuală, cu influență pozi-tivă asupra nu doar a suportului fizic ci și informațional.

Grijă de prezervarea moștenirii intelec-tuale în secolul XXI este complicată datorită unei diversități mari de suporturi materiale [2]. Colecțiile sunt adesea compuse din do-cumente tradiționale: scrisori, cărți poștale,

documente oficiale, manuscrise, cărți tipărite. Pornind de la cerințele privind protejarea patrimoniului cultural și ținând cont de misiunea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, în anul 2017 s-a obținut finanțare din partea Ambasadei SUA, de la Chișinău, prin intermediul programului ”Fondul Ambasadorilor pentru conservarea culturală”, pentru Proiectul ”Salvagardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812 -1917)”, aplicat de un grup de specialiști din cadrul Bibliotecii Naționale. Echipa proiectului are un caracter interdisciplinar în care sunt antrenați istorici, conservatori, restauratori. În lipsa unei politici de preservare în cadrul instituției, proiectul a fost conceput să cuprindă toate etapele cheie a preservării patrimoniului cultural.

Scopul proiectului este de a conserva, restabili și valorifica colecția identificată prin expoziții atractive, studii științifice cu impact pozitiv. A fost selectată colecția ”Acte basarabene” din cadrul subdiviziunii Carte veche și rară, colecție de unicat ce reflectă viața economică, politică și culturală a Basarabiei în perioada secolului XIX. Hrisoavele sunt publicate în prima parte a secolului al XIX-lea, iar hârtia utilizată pentru producerea lor are o vechime de 200 de ani, cu semne evidente de degradare, cu urme nefaste provocate de insecte xilofage, fapt care limitează accesul la documentele respective cercetătorilor și amatorilor de carte. Aplicarea tehnologiilor de dezacidificare a hârtiei va contribui la stoparea procesului de degradare. În urma aplicării

tratamentului corespunzător, și efectuarea procedurilor de restaurare, achiziționarea mobilierului special de expunere și a tehnicii ce va asigura condițiile de microclimat în spațiile de stocare, actele basarabene vor fi accesibile publicului larg, în noul spațiu expozițional, deschiderea cărora este planificată pentru luna mai, anul 2019.

În calitate de parteneri de implementare a proiectului în cauză este Societatea Științifică de Bibliofilie și Ex-Libris „Paul Mihail” din Moldova și Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova, care vor contribui la organizarea evenimentelor culturale de promovare și de valorificare a rezultatelor. Principalii executori ai proiectului sunt specialiștii din secția Carte veche și rară și din cadrul Centrului Tehnic de Conservare și Restaurare. Obiectivele strategice prevăzute au fost orientate spre:

- inventarierea colecției Actelor basarabene (1812-1917);
- evaluarea detaliată a stării fizice a acestora;
- aplicarea procedurilor de conservare necesare;
- crearea unui mediu sigur pentru depozitarea lor;
- organizarea spațiului adecvat de expunere;
- valorificarea prin organizarea evenimentelor culturale.

În cadrul celor 4 etape preconizate ale proiectului, au fost mobilizate toate resursele necesare pentru realizarea activităților, după cum urmează.

STUDIAREA, EVALUAREA, DESCRIEREA BIBLIOGRAFICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ A COLECȚIEI DE ACTE BASARABENE

Documentele din colecția ”Acte basarabene” sunt tipărite în limba română, în perioada țaristă a Basarabiei, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, emise de diferiți factori ai puterii cu referire la evenimentele din teritoriul Țărilor Române. Moldova, fiind antrenată în lupta marilor puteri europene, a devenit, la începutul secolului al XIX-lea, obiect al disputelor diplomatice internaționale care s-au soldat cu anexarea la Imperiul Rusiei a unei jumătăți din teritoriul Principatului Moldovei (ținutul dintre Prut și Nistru).

Fig. 1. Evaluarea colecției *Acte basarabene*

Exemplarele din colecția "Acte basarabene", se înscriu în categoria foilor volante și cuprind texte în limba română fie pe 1 sau 1/2 pagină, relatează informații autentice cu conținut concis. Unul din cele mai importante acte din această perioadă, este datat cu anul 1814, reprezintă "Manifestul" emis la încheierea Păcii dintre Rusia cu Franța la 18 mai, 1814. Aceste tipărituri au fost unicele surse informative în limba română, cu privire la războiul ruso-turc din 1828-1829, desfășurat pe teritoriul Principatelor Romane și reflectă din abundență cronică evenimentelor de război, privind desfășurarea ofensivelor militare. Valoarea științifică a acestor acte este incontestabil mai mare în raport cu alte categorii de documente emise în Basarabia după anexarea sa. Importanța lor este de netăgăduit, pentru cunoașterea și studierea istoriei, vieții social-politice și culturale a Basarabiei din perioada dominației Imperiului. Compuse din materiale naturale și organice, colecția respectivă, este expusă degradării, des-

compunerii și distrugerii din lipsa unor condiții adecvate de conservare. Lipsa echipamentului necesar pentru a asigura conservarea preventivă a colecțiilor de carte patrimonială dar și agresiunile exterioare, influențează negativ rezistența materialelor. Insuficiența mijloacelor financiare și materialelor necesare activităților de conservare și prezervare a documentelor, nu permit soluționarea problemei în cauză. Tergiversarea soluționării prezervării lor, sporește gradul de uzură și distrugerea lor intergală, duce la impedimentarea cercetărilor științifice și valorificarea la justa valoare. Aplicarea procedurilor de prezervare a acestor documente, garantează accesul tuturor, indiferent de categorie socială, religie și gen, la istoria, viața politică și la cultura basarabeană, va contribui la reconstituirea și completarea tabloului istoric al Basarabiei, la educarea patriotică a generațiilor în devenire și la asigurarea continuității culturale.

ELABORAREA FIȘEI / PAȘAPORTULUI DE CONSERVARE PENTRU DOCUMENTELE DE PATRIMONIUM

Studiul experienței străine în elaborarea politicilor de prezervare, ne-a servit ca suport pentru elaborarea prototipului fișei de conservare pentru documentele patrimoniale.

Fișa documentului patrimonial este documentul care conține descrierea, înregistrarea principalelor caracteristici ale documentului, informații despre părțile componente ale acestuia. Scopul evaluării documentelor este monitorizarea sub diverse aspecte ce țin de prezervarea și conservarea documentelor, adoptarea unor decizii privind păstrarea, restaurarea și conservarea. Pașaportizarea documentelor contribuie la analiza fondului integral, poate fi temelia creării unei baze de date și tot odată furnizează informații cantitative despre starea fizică a documentelor în parte și, pentru a trasa în continuare planul de activități privind conservarea preventivă, evaluarea costurilor financiare necesare conservării și restaurării. Un pașaport de evaluare a stării fizice pentru documente include următoarele câmpuri:

FIȘA DE EVALUARE A STĂRII FIZICE A DOCUMENTELOR					
Instituția: <u>Biblioteca Națională a Republicii Moldova</u>					
Secția: <u>Carte vechi și rară</u>					
Numele, prenumele persoanei responsabile: <u>Cosovan Veronica</u>					
Funcția: <u>șef secție</u> Data îndeplinirii: _____					
Date generale despre document					
Tipul documentului		Nr inventar		FOTO	
☐ Manuscris; ☐ Carte; ☐ Document cartografic; ☐ Carte poștală; ☐ Publicație periodică; ☐ Album; ☐ Afis; ☐ Calendar; ☐ Note muzicale; ☐ Placard; ☐ Plamă; ☐ Stampă; ☐ Foie volante; ☐ Broșură.		Autor			
		Titlu			
		Local/Anul			
		Pagina			
		Colecția din care provine			
		Limba			
		Format / Mărimina			
Caracteristicile documentului					
Semne distinctive ☐ Ex-libris; ☐ Super ex-libris; ☐ Filigrană; ☐ Linii de apă; ☐ Poziții; ☐ Verje; ☐ Ornamente tipografice; ☐ Miniburzi; ☐ Inițiale stilizate; ☐ Integrități; ☐ Mară tipografică; ☐ Fotografii; ☐ Gravuri; ☐ Monogramă; ☐ Autograf; ☐ Ștampilă.		Coperta ☐ Metalic; ☐ Tare; ☐ Lăptosă; ☐ Fieșă; ☐ Anțig mascat; ☐ Anțig decorat; ☐ Metalic; ☐ Tare; ☐ Lăptosă; ☐ Fieșă; ☐ Anțig mascat; ☐ Anțig decorat.		Culoare ☐ Dreg; ☐ Convex (convex); ☐ Metalic; ☐ Pământ; ☐ Hârtie; ☐ Piele; ☐ Capătăbând; ☐ Cu serven fals; ☐ Cu serven real; ☐ Ornate în zăbur; ☐ Ornate în timbru sec.	
Tranșa interioară ☐ Metalic; ☐ Căuș; ☐ Lăptosă; ☐ Pământ.		Tranșa posterioară ☐ Zăbur; ☐ Aurit; ☐ Scăpă; ☐ Născă; ☐ Decorată; ☐ Franțoză.		Tip de fixare a informației ☐ Cernăli de țigar; ☐ Născă; ☐ Născă; ☐ Violetă; ☐ Verde; ☐ Albastră; ☐ Cernălii metodologică; ☐ Cernălii de carbon; ☐ Tui; ☐ Acasă; ☐ Gău; ☐ Căuș.	
Capătăbând ☐ Metalic; ☐ Său; ☐ Său; ☐ Piele.		Colțare interioară ☐ Metalic; ☐ Căuș; ☐ Lăptosă; ☐ Pământ.		Legătura: ☐ Carton presat; ☐ Lemn; ☐ Hârtie; ☐ Pergament pe carton; ☐ Piele pe lemn; ☐ Ornate în timbru sec; ☐ Ornate în țigă de aur; ☐ Incuștură de metal; ☐ Incuștură de piele.	
Colțare interioară ☐ Metalic; ☐ Căuș; ☐ Lăptosă; ☐ Pământ.		Support ☐ Hârtie ☐ Metalic; ☐ Mămăluț; ☐ Melanj; ☐ Gloss; ☐ Lăptosă; ☐ Velină; ☐ Simplă ☐ Pergament		Blotul ☐ Căuș cu țigă; ☐ Căuș cu țigă îngroșată; ☐ Căuș cu țigă profilată; ☐ Lăptosă cu țigă; ☐ Tău; ☐ Pământ subțire.	
Incucătură ☐ Căuș; ☐ Căuș.		Fereștura ☐ Tău; ☐ Căuș; ☐ Așă; ☐ Filigrană; ☐ În țigă; ☐ În țigă; ☐ În țigă; ☐ Dicționar; ☐ Ornate; ☐ Colțare; ☐ Metalic; ☐ Metalic; ☐ Căuș.			

Fig. 2. Fișa de evaluare, p.1.

- Caracteristicile bibliografice ale documentului - cifru și / sau număr de inventar, titlu, autor (i), date de ediție etc.;
- Caracteristicile deosebite ale documentului - autografe, însemnări, exlibris-uri; marginalii etc.;
- Formatul și dimensiunile documentelor în mm;
- Starea de conservare;
- Caracteristica deteriorărilor;
- Informații privind restaurarea efectuată (la a câta restaurare este documentul);
- Gradul de conservare;
- Intervenții de conservare necesare.

Parametrii pașaportului pot varia în funcție de tipul de documente care fac obiectul anchetei sau de obiectivele stabilite. Toate înregistrările pașaportului de evaluare a stării fizice a documentelor au aceeași structură - constau din câmpuri în care sunt stocate datele obținute ca urmare a examinării. Fiecare câmp de înregistrare conține o caracteristică a obiectului și are un tip de date strict definit. Completarea pașaportului începe cu rubricile care conțin date bibliografice și informații despre caracteristicile specifice ale documentului. (Custodele completează obligatoriu aceste rubrici). Apoi sunt completate câmpurile „Starea de conservare a documentului” și „Caracteristica deteriorărilor”.

Sunt enumerate principalele daune mecanice, fizico-chimice și biologice. După

Starea de conservare a documentului						
Coperta ☐ Intregă; ☐ Deteriorată; ☐ Parțială; ☐ Lipsă.	Învelitoarea ☐ Roasă; ☐ Giuruită; ☐ Restaurată; ☐ Lipsă; ☐ Intactă.	Blocul ☐ Intact; ☐ Decusnat; ☐ Căzut; ☐ Lipit; ☐ Dezlipit.	Cotorul ☐ Fragmentat; ☐ Intreg; ☐ Răs; ☐ Lipsă.	Capitulband ☐ Lipit; ☐ Fragmentat; ☐ Decusnat; ☐ Răs.	Hărțile ☐ Acclimată; ☐ Îngălbenită; ☐ Înăbruzată; ☐ Intactă.	
Tranșa interioară ☐ Intregă; ☐ Ruptă; ☐ Decusnată.	File ☐ Păstrate; ☐ Rupte; ☐ Desprinse; ☐ Depunerii de ceasă; ☐ Cu pete; ☐ Parțial distruse; ☐ Ghiamele (circular).	Cerneala ☐ Vag lizibilă; ☐ Ștersă; ☐ Redusată; ☐ Decolorată; ☐ Lizibilă.	Încușetori ☐ Păstrate; ☐ Rupte; ☐ Lipsă.	Capșoan ☐ Păstrate; ☐ Parțiale; ☐ Lipsă.	Picioare ☐ Păstrate; ☐ Lipsă.	
Tranșa posterioară ☐ Pliată; ☐ Tăiată; ☐ Colorată normal ☐ Integru.						
Caracteristica deteriorărilor						
Hărțile Mecanice: ☐ Colțuri rupte; ☐ File lipsă; ☐ File descolate; ☐ Căiete descurtate; ☐ Căiete lipite; ☐ Decupate parțial ☐ Pliate; ☐ Rupte la mijloc. Biologice: ☐ Depunerii de grăsimi; ☐ Găuri de insecte; ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Acclimată; ☐ Îngălbenită; ☐ Pliată.	Coperta Mecanice: ☐ Deformată; ☐ Pierdută; ☐ Integru. Biologice: ☐ Pete grăsimi; ☐ Găuri de insecte; ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Acclimată; ☐ Pliată.	Cotorul Mecanice: ☐ Lipsa unei părți; ☐ Total desfăcut; ☐ Intact; ☐ Deformat; ☐ Lipsă. Biologice: ☐ Găuri de insecte. Fizico - chimice: ☐ Infectat de ciupercă.	Blocul Mecanice: ☐ Fisur; ☐ Ruptur; ☐ Încușur; ☐ Lipsă suport papetar ☐ Deformat. Biologice: ☐ Găuri de insecte; ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Praf; ☐ Acclimată; ☐ Pete de nărdurii; ☐ Pete de mnașgai.	Lenonul Mecanice: ☐ Colțuri roșii; ☐ Rupturi (cop. posterioară, cop. inferioară); Biologice: ☐ Atac xilofag; ☐ Atac fungic (minor, masiv) ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Praf; ☐ Pete de nărdurii.	Forțaș Mecanice: ☐ Colțuri roșii; ☐ Pliată; ☐ Zgărituri; ☐ Dezlipite (cop. I, cop. II); Biologice: ☐ Zgărituri; ☐ Atac xilofag; ☐ Atac fungic (minor, masiv) ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Praf; ☐ Pete de mnașgai; ☐ Depigmentat (cop. I, cop. II).	Pielea Mecanice: ☐ Colțuri roșii; ☐ Pliată; Biologice: ☐ Atac xilofag; ☐ Atac fungic (minor, masiv) ☐ Urme de rozătoare. Fizico - chimice: ☐ Praf; ☐ Pete de mnașgai; ☐ Depigmentat; ☐ Regidizarea pielii (mediu, avansat).
Gradul de conservare ☐ Stare bună; ☐ Stare satisfăcătoare; ☐ Stare proastă; ☐ Stare nășgă; ☐ Stare inutilizabilă.						
Intervenții de restaurare repetată ☐ 1; ☐ 2; ☐ 3; ☐ 4; ☐ 5						
Intervenții necesare ☐ Conservare preventivă ☐ Conservare curativă ☐ Restaurare						

Documentul este transmis pentru studiu la Centrul Tehnic de Conservare și Restaurare conform Procesului Vertical de prețare Nr. _____ din 20 ____ Primit _____

Fig. 3. Fișa de evaluare, p.2.

identificarea deteriorărilor se stabilește gradul de deteriorare și intervențiile necesare pentru restabilirea stării fizice a documentului. Pașaportul se termină cu informația când a fost transmis documentul la restaurare și în baza căruia document, data examinării și semnătura persoanei responsabile.

ELABORAREA METODOLOGIEI DE COMPLETARE A FIȘEI / PAȘAPORTULUI DE CONSERVARE

Una dintre funcțiile principale ale bibliotecilor este cea de asigurare a securității și păstrării pe termen lung a documentelor stocate în fonduri, prin urmare, păstrarea resurselor bibliotecii rămâne întotdeauna actuală. Securitatea fondului reprezintă un sistem de măsuri care asigură integritatea și starea fizică normală a documentelor. De gradul de siguranță depinde satisfacerea necesităților informaționale ale utilizatorilor, reduce numărul de refuzuri și micșorează costurile de restaurare. Securitatea fizică include aspecte precum crearea condițiilor optime de păstrare, menținerea

luminii necesare, temperatura-umiditate, modurile igienico-igienice, examinările preventive regulate, curățarea sistematică igienică a fondului, restaurarea la timp, educarea atitudinii atente a cititorului față de carte. Evaluarea stării fizice a fondului este unul dintre direcțiile tradiționale și esențiale de lucru pentru conservarea acestuia și trebuie să fie planificată, să se desfășoare conform metodologiei de evaluare. Să fie stabilit volumul de documente care urmează să fie evaluate, planul calendaristic și participării acestuia.

Metodologia de evaluare a stării fizice

a documentelor determină procedura de obținere a datelor privind securitatea fizică a documentelor. Scopul evaluării stării fizice este obținerea informației privind următorii parametri: determinarea volumului măsurilor de conservare; identificarea principalelor tipuri și gravitatea deteriorării documentelor; determinarea măsurilor de conservare (reparație, legare, restaurare, dezinfecție, prezervare).

Deteriorarea documentului (parțială) este o consecință a impactului factorilor

EVIDENȚA SCRIPTICĂ A COLECȚIEI

Orice document patrimonial trebuie să fie inventariat. Evidența scriptică este înfăptuită în registrele de inventar care are următoarele rubrici: data intrării documentului; număr de inventar; titlul/autorul; locul/data publicării; valoarea de intrare (prețul); colecția; mențiuni de verificare; note. Registrul de inventar are paginile numerotate, este șnuruit și sigilat, iar pe ultima pagină este înscrisă data când a fost început și fina-

Nr. ord	Data intrării	Nr. inventar	Autorul, Titlul	Locul/data publicării	Valoarea de intrare	Proveniența	Colecția	Mențiuni verificare	Note
1	2	3	4	5	6	8	7	8	9

Fig. 4. Mostră din Registrul de evidență a documentelor patrimoniale

dăunători: îmbătrânirea naturală, întreruperea regimului de depozitare și utilizare. Identificarea deteriorărilor se realizează prin vizualizarea individuală a fiecărui document în parte.

Ordinea de examinare a stării fizice presupune:

- Stabilirea metodei de evaluare;
- Examinarea exemplarelor selectate și evaluarea vizuală a stării fizice: a legăturii, a blocului, a copertilor și se determină tipurile și amploarea degradărilor;
- Informațiile obținute cu privire la integritatea documentului sunt înscrise în Fișa de evaluare a stării fizice a documentelor, în câmpurile specificate;
- Determinarea sarcinilor și ordinea măsurilor de conservare;
- Transmiterea documentelor Centru-lui Național de conservare și Restaurare în baza procesului verbal.

Operațiunile de bază privind procesul de evaluare a stării fizice a documentelor sunt axate pe: examinarea documentelor; completarea pașaportului de evaluare a stării fizice pentru document; prelucrarea datelor statistice; completarea pașaportului de conservare a fondului.

lizat, de asemenea este prezentă și ștampila instituției și semnătura conducătorului superior.

Data intrării reprezintă data la care documentul a intrat în colecțiile speciale și a fost înregistrat în Registrul de evidență. Fiecare document intrat în bibliotecă primește un număr de inventar. Autorul și titlul se trece în Registrul de evidență identic cu cel de pe pagina de titlu, Locul și data publicării se referă la locul unde se află editura. Dacă lipsește pe pagina de titlu sau este identificat după alte surse se trece între paranteze drepte. Dacă nu este trecut locul apariției, se trece „s.l.” (sine loco = fără loc). Valoarea de intrare se referă la prețul documentului care este înscris pe publicația în cauză. Se trece doar valoarea, fără a se specifica moneda, proveniența se referă la modul de obținere a documentului: cumpărare, donație, schimb interbibliotecar; depozit legal. Documentul odată intrat în colecțiile speciale este redistribuit în colecții. Însemnări la verificarea fondului se efectuează prin bifarea căsuței din dreptul fiecărui număr de inventar cu ocazia verificării fondului. La Note se trec anumite observații dacă/când este cazul.

IDENTIFICAREA ȘI APLICAREA PROCEDURILOR DE CONSERVARE

Primele etape în identificarea dăunătorilor constau în eliminarea cauzelor care au dus la degradarea documentelor. Tradițional stoparea atacurilor biologice și combaterea dăunătorilor biologici este realizat de persoane specializate cu aplicarea tratamentelor chimice complexe de dezinfecție și dezinsecție. În cadrul Proiectului "Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812 -1917)" a fost prevăzut achiziționarea autosclavei, care permite dezacidificarea în masă a documentelor, la confecționarea cărora a fost utilizată hârtia cu aciditatea sporită. Printre tratamentele tradiționale de dezinsecție chimică a fost aplicată fumigația – expunerea documentelor la vaporii substanțelor cu caracter biocid. Fumigația este o metodă utilizată cu succes în depozitele bibliotecilor încă din anul 1930, necătând la faptul că a fost inventată în cadrul Ministerului de agricultură californian.

De asemenea au fost întreprinse măsuri de eliminare a uzurii funcționale, apărute ca rezultat al proceselor de mișcare a documentelor: împrumut, expunere, studiere, inventariere. Printre operațiile tratamentului aplicat documentelor selectate se numără:

1. Curățarea mecanică cu guma;
2. Completarea zonelor lipsă cu hârtie japoneză;
3. Eliminarea surplusului de hârtie și finisarea ancorării;
4. Presarea între filtre uscate a filelor restaurate;
5. Confecționarea cutiilor protectoare.

Fig. 5. Creșterea paginii cu utilizarea hârtiei japoneze

IDENTIFICAREA ȘI ORGANIZAREA SPAȚIULUI EXPOZIȚIONAL

Unul din principiile politicii de prezerare eficientă se consideră spațiul adecvat și corect amenajat pentru organizarea expozițiilor. Deoarece colecțiile de patrimoniu ale Bibliotecii Naționale sunt expuse ocazional s-a dorit crearea unui spațiu care ar permite valorificarea patrimoniului documentar. În acest context a fost identificat spațiul care să corespundă cerințelor necesare pentru asigurarea securității documentelor patrimoniale pe perioada expunerii lor. Lucrările de renovare a spațiului au fost orientate să readucă aspectul de altă dată al încăperii, restabilit după documente tehnice de arhivă.

Fig. 6. Spațiul identificat înainte de reparație

Fig. 7. Spațiul identificat după reparație

O atenție deosebită a fost acordată pregătirii pentru realizarea unor mari expoziții, ca metodă de prezervare pasivă. În cadrul atelierelor profesionale desfășurate în cadrul Proiectului "Salvgardarea hrisoavelor basarabene", formabilii antrenați au avut o excelentă ocazie de însușire și exersare practică a tehnicilor de negociere, planificare și execuție ale operațiunilor și procedurilor

necesare, legate de organizarea unor mari evenimente de acest gen. S-a ținut cont de condițiile pe care trebuie să le întrunească un muzeu modern. 50% din spațiul distribuit este rezervat pentru expoziție, restul spațiului pentru personalul științific. Securitatea perimetrului spațiului muzeal se bazează pe supravegherea permanentă a intrărilor. Fereastra este prevăzută cu gratii și sistem de alarmă. Măsurile de securitate vor permite expunerea bogăției culturale literară, parte componentă a patrimoniului național documentar a Republicii Moldova, depozitat în colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Pentru plenitudinea și diversitatea expozițiilor au fost inițiate parteneriate cu alte biblioteci deținătoare de colecții patrimoniale. Tot odată se va asigura prezervarea colecțiilor culturale pe perioada expunerii și va permite includerea Bibliotecii Naționale în itinerarul turismului cultural moldovenesc. În spațiul expozițional vor funcționa 2 tipuri de expoziții: permanente și temporare.

Expozițiile permanente vor prezenta publicului o parte din patrimoniul cultural documentar al Republicii Moldova, aflat în gestiunea colecțiilor speciale din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Vizitatorii vor avea ocazia să admire lucrările cele mai reprezentative, valoroase și mai bine conservate.

Expozițiile temporare vor activa pe o durată limitată de timp, vor fi tematice și vor extinde anumite secvențe a expoziției de bază. Pe lângă excursiile tematice publicul va putea participa la prelegeri și lecții

Fig. 5. Secvențe de la atelierul „Tehnologii și metode inovatoare în restaurarea documentelor vechi”

deschise, organizate cu anumite ocazii.

Un alt domeniu important al proiectului a fost implicarea majoră în punerea în aplicare a măsurilor de protecție a patrimoniului cultural național. Pentru aceasta a fost achiziționat echipamentul expozițional, confecționat după parametri necesari de expunere a documentelor vechi. Sistemul de iluminare a fost proiectat să nu depășească limita accesibilă și să nu provoace creșterea nivelului de raze ultraviolete, care este dăunător hârtiei. Corpurile de iluminat permit ajustarea direcției fasciculilor luminoase și a intensității acestuia. Iluminatul va asigura armonizarea expozițiilor deoarece este elementar indispensabil în crearea atmosferei.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR PROFESIONALE

Implementarea proiectului a reprezentat o bună ocazie de organizare a 2 traininguri internaționale cu implicarea specialiștilor americani în domeniul prezervării. Atelierile profesionale au fost o formă eficientă de a pune în practică pregătirea personalului și implementarea unor proceduri moderne în domeniul prezervării patrimoniului. Primul atelier „Politica de prezervare a colecțiilor de documente”, a avut loc în perioada 21-23 martie 2018. Pe parcursul a 3 zile formatorii Nancy Lev-Alexander, specialist în Stabilizarea colecțiilor / Conservarea preventivă și Alan Haley, specialist Prezervare de la Direcția de Conservare a Bibliotecii Congresului, Washington D.C., SUA, au prezentat definiții și concepte, diverse metode fundamentale de prezervare, printre care prezervarea preventivă; securitatea de bază, managementul situațiilor de urgență, utilizarea evaluării colecțiilor și pregătirea pentru reformatare (incluzând digitizarea), politica sălilor de lectură, expozițiilor, împrumuturilor de colecții pentru expoziții. Cel de al doilea atelier „Tehnologii și metode inovatoare în restaurarea documentelor vechi” s-a desfășurat în perioada 4-7 decembrie. La atelier au participat bibliotecari, conservatori, restauratori și copertatori din BNRM, dar și din instituțiile partener ale Programului Național „Memoria Moldovei”. Auditoriului i-au fost propuse subiecte, care

au abordat mai multe aspecte ale conservării documentelor patrimoniale: conservarea preventivă, conservarea curativă și metode tehnici de restaurare a publicațiilor deteriorate. Scopul atelierului a fost de a contribui la sporirea gradului de cunoaștere a metodelor inovatoare în restaurarea documentelor vechi prin: îngrijire, tratamente de stabilizare a hârtiei, îndepărtarea mucegaiului, pregătirea expozițiilor.

În concluzie putem constata că prezervarea este un domeniu complex orientat spre realizarea funcției de salvagardare a patrimoniului cultural, implementarea căreia depinde în mare măsură de profesionalismul personalului antrenat.

Activitățile desfășurate în cadrul proiectului "Salvagardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812 -1917)" justifică noțiunea de prezervare a patrimoniului cultural, lansată de IFLA [3]. În definiția în cauză se stipulează că activitatea de prezervare și conservare include toate aspectele manageriale, financiare și de resurse umane, inclusiv noțiuni de stocare, adoptare de politici și metode necesare.

Beneficiile directe obținute ca rezultat a implementării proiectului în cauză sunt:

1. O mai bună înțelegere a noțiunii de prezervare;
2. Obținerea informațiilor complexe, foar-

te necesare și importante privind conservarea patrimoniului documentar;

3. Promovarea patrimoniului în general și a patrimoniului mobil al Bibliotecii Naționale;

4. Acumularea experienței necesare în domeniul organizării spațiilor expoziționale speciale și expunerea documentelor de valoare.

Activitățile și acțiunile întreprinse pe perioada desfășurării proiectului au fost orientate să transforme resursele în rezultate, durabilitatea cărora va fi resimțită în timp, prin generarea următoarelor produse specifice:

1. Expoziție tematică a documentelor restaurate;

2. Digitalizarea și includerea lor în biblioteca națională digitală "MOLDAVICA";

3. Realizarea materialelor multimedia legate de proiect (filme, galerii de imagini, consemnarea audio-video a evenimentelor proiectului, etc);

4. Cercetarea științifică și promovarea colecției în cadrul simpoziunilor, conferințelor și publicarea articolelor;

5. Sporirea gradului de cunoaștere a moștenirii culturale în rândul cetățenilor;

6. Promovarea istoriei Basarabiei din secolul al XIX-lea în rândul publicului larg.

Referințe bibliografice:

1. COSOVAN, Veronica. Prezervarea patrimoniului național cultural. Studiu de caz: Biblioteca Națională a Republicii Moldova. In: Magazin bibliologic. Ch., 2018. – Nr. 1-2, pp. 17-21.
2. ERICH, Agnes, TÎRZIMAN, Elena. Informație și document în societatea cunoașterii. Târgoviște: Bibliotheca, 2007, 171 p. ISBN 978-973-712-253-7.
3. GRACY, David B. Conservarea în bibliotecă. Între prăjiturile și mercur... O definiție evazivă a "conservării". In: Management pentru viitor. Bibliotecă și arhive. Cluj-Napoca, 2000. pp. 154-159.
4. MIHALACHE, Andi. Contribuții la istoria ideii de patrimoniu: surse, evoluții, interpretări. Iași, 2014. 403 p. ISBN 978-973-703-989-7
5. PAȘCU, Gabriela. Evidența patrimoniului [online]. [citat 3 februarie 2019]. Disponibil: https://issuu.com/fac.arhitecturasiurbanism.upt/docs/gabriela_pascunote_de_curs_evidenta